

5. Guisot F. L'Histoire de la civilization en France depuis la chute de l'Empire Romain jusqu'a 1789. – Paris, 1829. – Т.1.
 6. Энциклопедический словарь, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/es>
 7. Джордан Роберт. Огни небес. Цикл Колесо времени. – М. – Санкт-Петербург, 2003.

References

1. Boulding K. Conflict and Defense. A General Theory. – New York, 1962.
 2. Norbert Elias. Obshechestvo individov. – М., 2004.
 3. Marx K., Engels F. Sochineniya. – Т.21.
 4. Tocqueville A., Levy Freres M. Ouverts completes. – 1865. – Т. II.
 5. Guisot F. L'Histoire de la civilization en France depuis la chute de l'Empire Romain jusqu'a 1789. – Paris, 1829. – Т.1.
 6. Enzyklopedicheskiy slovar, 2009 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/es>
 7. Jordan Robert. Ogni nebes. Zykl Koleso vremeni. – М. – Saint-Petersburg, 2003.

Khonin V. M., PhD, associate professor International Law department, Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), khonin@i.ua

Individuals – sovereignty of the mind and the relations between societies

In the article the system of status freedoms and constraints that determine the position of the people owing the sovereignty of the mind of direct subjects of the relations between societies in general behavioral space of the humanity is set forth.

Keywords: individual, behavioral unit, behavioral space, the sovereignty of the mind, the model limitations, geocivilizational space, «ta'averen».

Хонин В. Н., кандидат юридических наук, доцент кафедры международного права, Институт международных отношений Киевского национального университета им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), khonin@i.ua

Индивиды – суверенитет разума и межсоциальные отношения

Формируется система статусных свобод и ограничений, определяющих положение людей как обладающих суверенитетом разума непосредственных субъектов межсоциальных взаимодействий в общем бихейвиоральном пространстве бытия Человечества.

Ключевые слова: индивид, бихейвиоральная единица, бихейвиоральное пространство, суверенитет разума, модельные ограничения, гецивилизационное пространство, «та'аверен».

УДК 321.01

Калінін В. Ю., кандидат політичних наук, викладач кафедри соціології, НТУУ «Київський політехнічний інститут» (Україна, Київ), kalinin.volodia@gmail.com

СВІТ–СИСТЕМА ТА ДЕРЖАВА ЯК ОДИНИЦІ АНАЛІЗУ У ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Зростання публікацій навколо світ–системного аналізу серед вітчизняних дослідників відкриває простір для ґрунтовнішого розгляду окремих понять розроблених в межах цього напрямку. В даному випадку пропонується проаналізувати пізнавальну спроможність поняття світ–система та порівняти її з традиційним поняттям для суспільно–політичних наук – державою. Метою статті постає розкриття пізнавального потенціалу поняття світ–система. Заради досягнення поставленої мети були використані метод виявлення каузальних зв'язків та порівняльний метод.

Заради досягнення поставленої мети було розглянуто появу та еволюцію поняття світ–система. Завдяки виокремленню перспективного та ретроспективного підходів до аналізу понять світ–система та держави вдалося виокремити переваги та недоліки першої.

Ключові слова: світ–система, держава, світ–імперія, світ–економіка, міні–світ–система.

Будь–яке наукове поняття а рїогї є евристичним інструментом, яке допомагає нам пізнавати світ. Однією з основних переваг світ–системного аналізу є прагнення вийти за межі встановленого наукового дискурсу, що

дозволяє критично осмислити такі традиційні одиниці аналізу в суспільно–політичних дослідженнях як держава, нація, клас, партія. Перегляд нібито «звичайних» понять дозволяє привернути увагу до тих обставини та фактів, які губляться в загальній картині усталеного наукового дискурсу.

Вперше поняття світ–система отримує свій розвиток у дослідженнях Фернана Броделя. Він вводить поняття світ–економіки у науковий дискурс в процесі вивчення регіону Середземного моря епохи переходу від Середньовіччя до Відродження. Іншими словами, первинним поняттям стала світ–економіка, а лише згодом було сформовано концепт світ–система.

Французький історик зазначає у третьому томї своєї праці «Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст.», що необхідно розрізняти світову економіку та світ–економіку. Перша охоплює всю планету у її господарських відносинах, перш за все через конотації з державами. Друге поняття було позичено з німецької мови, яке означало світове господарство (з нім. Weltwirtschaft). Ф. Бродель розумів під ним «...економічно самостійний терен планети, здатний загалом бути самодостатнім, такий, якому його внутрішні зв'язки й обміни надають певної органічної єдності» [2, с. 12].

Згодом, отримавши свій початок у Франції, поняття світ–економіки закріпилося на іншому березі Атлантики завдяки Імануїлу Валлерстайну. Він значно розширив його використання шляхом подальшої розробки. Проте поняття загалом зберегло свої характерні риси, що були визначені ще Ф. Броделем. Світ–економіка визначається своїм територіальним та видовим значенням, тобто певним нехтуванням кордонами політичних, релігійних, культурних, етнічних одиниць із зосередженням уваги на нерівному обміні всередині самої системи. Однією з найтипівіших дефініцій є наступна: «...широкі нерівні ланцюжки з об'єднаних структур виробництва, які поділені багаточисельними політичними структурами» [5, с. 115]. Новація І. Валлерстайна полягала у запровадженні диференціації світ–система на три історичні форми її існування: міні–система, світ–економіка та світ–імперія [4, с. 211]. Окрім того, американський вчений пропонує типологізувати форми світ–система на дві групи. До першої будуть відносити ті, в якій політичні структури домінують над всіма іншими (тобто, світ–імперія), а в другій економічні становлять основу всіх відносин (міні–система та світ–економіка).

Перша форма світ–система отримала свою назву через відносно малі розміри в географічному вимірі, а тривалість їх існування обмежувалася приблизно шістьма поколіннями. Проте практично всі відомі людству світ–система були міні–системами, окрім останньої капіталістичної світ–економіки. Характерними рисами цих утворень є переважна гомогенність в культурному та управлінському сенсі. Світ–імперія у свою чергу є, перш за все, політичними структурами, які в меншому ступені детермінуються економічними процесами порівняно з іншими історичним системами. Серед особливостей даної форми світ–систем слід виокремити охоплення різноманітних соціально–політичних утворень, що через владні відносини перерозподіляють капітал догори по ієрархічній драбині світ–імперія [4, с. 115].

Втім розвиток поняття світ–система не зупинився на І. Валлерстайні, якому довелося вести наукові баталії

з іншим представником світ–системного аналізу Андре Гундером Франком. Основа дискусії стосувалася за формою щодо дефісу в понятті «світ–система». Запропоноване бачення Ф. Броделем та його американським ідейним спадкоємцем виходило з можливості існування багатьох світ–систем протягом історії людства, тому поняття могло бути використане в множинній формі та завжди писалося з дефісом («world–system» або «world–systems»). В той же час А. Г. Франк висунув гіпотезу щодо єдиної в історії людства світ системи, яка веде свій початок з третього тисячоліття нашої ери. Для того, щоб виокремити своє поняття прихильники даної інтерпретації почали писати світ систему без дефісу («world system»). Український дослідник Павло Кутувєв відзначає, що Франк «висуває гіпотезу єдиної світової системи, яка не змінювала власної ідентичності, переживаючи циклічні підйоми та падіння протягом останніх 5000 років» [7, с. 20].

Загалом, А. Г. Франк та Б. Джиллс зазначають, що їх дослідження є проявом значно більшої гуманістичної альтернативи. Сутність останньої полягає в тому, що вони не намагаються нівелювати здобутки та вплив «неєвропейських» культур на історичний процес. Більше того їх позиція є певною мірою запереченням декількох вагомих свідомих чи несвідомих забобонів. По–перше, те, що світова система була зароджена в Європі. По–друге, причини підйому «Заходу» базуються на певній виключності європейської культури в різних аспектах (релігія, капіталізм, демократія тощо). Остання теза, що заперечується, виходить з «інкорпорування» всього іншого світу у власну капіталістичну світ–економіку [9, с. 16].

І. Валлерстайн відреагував на інтерпретацію А. Г. Франка стримано, зауваживши що «...його позиція достатньо прийнятна в початковому та частковому викладі щодо історії між 8 тисячоліттям до нашої ери і до 1500 року нашої ери» [12]. Проте заперечував можливість її спадковості протягом історії людства як такої, що не може бути доведена. Окрім того, він звернувся до захисту свої теоретичних переконань через твердження, що «...давайте не будемо грати в слова з приводу одиниці аналізу» [10, с. 222]. В даному випадку, доречно буде нагадати, що І. Валлерстайн сам заперечив загальноприйняті в соціальних науках одиниці аналізу та стверджував позитивність дискусії щодо евристичності нової одиниці аналізу в соціальних науках.

Поряд зі світ–системою використовується також поняття історична система, тому аби запобігти термінологічній невизначеності необхідно виявити їхній взаємозв'язок. Під світ–системою розуміється певна «... спільність з єдиним поділом праці та множинністю культурних систем» [3, с. 24], в той час як під історичною системою можна розуміти «...сукупність таких виробничих відносин, інтегрованих у відповідності з певною системою правил, і людські агенти яких взаємодіють певним «органічним» чином» [3, с. 402]. Отже, з наведених цитат можна зробити висновок, що поняття не мають суттєвих відмінностей, тому будуть взаємозамінними в даному дослідженні, оскільки є синонімічними.

Для спрощення роботи дослідників Георгій Дерлугьян запропонував ще одне поняття, яке мало б допомогти з перекладом та об'єднати різні інтерпретації аналітичної одиниці під однією понятійною «парасолькою». Принаймні, на російськомовному науковому просторі.

Виходячи з широко розповсюдженої серед представників гуманітарних наук в бувшому СРСР німецькомовної традиції, Г. Дерлугьян вирішив додати літеру «о» по аналогії до поняття світ(–)системи. В результаті, було отримано поняття «світосистема», що через специфіку своєї морфології не має однозначного взаємозв'язку з жодною із традицій інтерпретації одиниці аналізу.

Так чи інакше, проте назване поняття не отримало широкого розповсюдження серед малочисельного представництва дослідників та прибічників нового підходу.

І. Валлерстайн, навіть, в деякій мірі пишається провокаційністю та неоднозначністю поняття світ–системи, яке стверджується через дебати. «Світ–системний аналіз робить одиницю аналізу предметом дискусії» [3, с. 114]. Адже перегляд нібито «звичайних» понять дозволяє привернути увагу до тих обставин та фактів, які втрачаються в загальній картині конвенціонального наукового дискурсу. Як приклад, варто навести державоцентристський характер наукового знання, де національні кордони є перешкодою дослідженню та формуванню наукової картини світу. Різноманітні соціальні та історичні дослідження «підганяються» під рамки національної держави, що викривляє становлення та розвиток суспільних феноменів. Вказана думка має як ретроспективний, так і перспективний ракурс.

Під ретроспективним ракурсом мається на увазі те, що в історичному вимірі нації з'явилися порівняно недавно – приблизно з кінця XVIII – на початку XIX століть. А отже, формування національної держави в межах її кордонів має в найкращому випадку аналогічний строк давності. Все це свідчить, що використання відповідних паттернів може мати негативний характер, оскільки описує події та процеси категоріями, зміст яких не релевантний до предмету дослідження. Особливо, якщо говорити про давню історію. Наприклад, з наукової позиції опис Київської Русі в поняттях національного дискурсу є абсурдним, тому що не відповідає тодішнім соціальним структурам.

Звичайно, існує окремий підхід примордіалізм, який виходить з позиції споконвічного існування націй. З позиції даного підходу нації «... передусім мають божественні ознаки всього суцього і походження всього...» [8] або «...нації «примордіальні»; вони існують вічно і лежать в основі подальших процесів і подій» [8]. Інакше кажучи, в контексті цього дискурсу цілком логічним буде теза щодо тотожності сучасних українців та населення Київської Русі. Втім, дане дослідження виходить з інших теоретико–методологічних засад. Окрім того, доречно буде висловити думку щодо відсутності науковості примордіалізму, оскільки однією з головних ознак науки є формулювання знання в ймовірнісній формі. Тобто, знання може мати виключно гіпотетичний характер. В той же час примордіалізм виходить з певного фундаменталістського бачення світу. Таким чином, цей напрям може бути ідеологією, релігією, міфом, але жодним чином не науковим підходом.

Для того, щоб проілюструвати недолугість національного погляду можна звернутися до роботи І. Валлерстайна «Чи існує в дійсності Індія?». На перший погляд висунуте питання є абсурдним, адже всім відомо про існування сучасної національної держави Індії. Проте чи було так завжди?

Наведений історичний екскурс щодо цієї теми не є настільки однозначним. Американський вчений пропонує декілька тез, які представляють «іншу» Індію. Перш за все, вона не завжди існувала, адже «... є породженням сучасної світ-системи» [6, с. 4]. Іншими словами, в XVIII столітті Британська імперія захопила територію сучасної Індії і об'єднала під єдиним правлінням, яке було визнано світом. До цього Індія складалася з багатьох утворень, які по-різному трактувалися європейцями. Окрім того, «досучасна індійська історія є винаходом сучасної Індії» [6, с. 5]. Тобто, якщо уявити, що скажімо південь Індії був би захоплений Францією і отримав незалежність разом з національною державою Індія. Чи уявляли би сучасні дослідники ці дві країни як певну політичну єдність. Окрім того, напевно було б написано багато томів про історичну відмінність та окремішній шлях південної частини Індії – Дравідії від самої Індії. Таким чином, сучасна Індія є продуктом певних довготривалих історичних процесів, які формували Індію як за її, так і без її участі.

Заради підкріплення фактажем думку висунутої І. Валлерстайном можна згадати класичну тезу європейських студій, що багатокультурність Індії значно перевершує Європу. Мається на увазі мовна, релігійна, етнічна складові субконтиненту Індія.

У свою чергу перспективний ракурс дозволяє сформувати хибну думку про визначеність структур сьогодення, тобто національна держава досі залишається головним предметом дослідження політології та найголовніше – призмом для сприйняття та опису політичних та соціальних процесів. Хоча тренди глобального розвитку із перманентним станом взаємозалежності ілюструють, що картина світу змінилася не на користь національної держави. Безумовно, навряд чи даний інститут перестане грати провідну роль в світовій політиці, проте її зміна очевидна вже зараз.

Знову повертаючись до статті «Чи існує в дійсності Індія?» варто навести останню тезу І. Валлерстайна як приклад для розгляду перспективного ракурсу. «... хоча Індія існує в теперішньому часі, ніхто не знає, чи буде вона існувати через 200 років в майбутньому» [6, с. 7], а отже не відомо як буде трактуватися її історія, зокрема сучасні конфліктні відносини з Пакистаном або певна буддійська солідарність з Бангладешом.

Зазначені зауваження можуть бути актуальними щодо національної картини світу лише за умови, що світ-система перспектива здатна подолати їх. Щодо ретроспективного зауваження, то, безумовно, понятійна «сім'я» світ-системи була введена в науковий обіг значно пізніше за національний дискурс. Втім, є одна значна відмінність між цими двома методологічними підходами до інтерпретації. Національна держава обмежує певний простір за такими критеріями як мовний, етнічний, державний. В той час як сутність світ-системи складає спільний поділ праці на території, яка знаходиться в єдиному соціально-економічному зв'язку. Іншими словами, світ-системний підхід формує своє бачення через наявність економічних чинників, що об'єднують певний географічний регіон. Вплив мовних чи етнічних ознак за даною структурою відносин буде мати доволі опосередкований характер. В даному випадку класичним прикладом є регіон Середземного моря часів Відродження, оскільки релігійні, державні чи етнічні чинники мали вкрай обмежений вплив на формування єдиного торгового

простору з центрами в Генуї та Венеції. Даний приклад є знаменним через такі обставини, що формування цієї світ-економіки відбувався за периферійним використанням військової сили, тобто власне економічні чинники ставали визначальними.

Перспективний ракурс світ-системної перспективи може бути проілюстрований на прикладі певної невизначеності майбутнього. Адже, наявність сучасних інститутів не дає гарантію щодо їх збереження в майбутньому. Хоча сьогодення політологія ґрунтується на науковому дискурсі держави, проте залишається чимало відкритих питань. Зокрема, чи буде держава в майбутньому національною? Чи отримає нові форми устрою? Чи повернеться до імперії як державного устрою (щось на кшталт нового Середньовіччя)? Всі ці питання для світ-системного аналізу є відкритими через виокремлення вчення про кризи як невід'ємної частини життя світ-систем. Хоча світ-системні теоретики надають різні прогнози, проте всі зазначають про перманентну невизначеність, в якій навіть малозначущі чинник можуть зіграти визначальну роль при формування картини майбутнього.

У цілому було перелічено переваги світ-системного аналізу над національним дискурсом. Втім, проілюструвавши сильні сторони терміну світ-система та споріднених з нею понять варто звернутися до їх критичного осмислення. А власне поставити за мету визначити «Що не здатна пояснити категорія світ-системи?».

Хоча як вже було зазначено – «Світ-системний аналіз робить єдиною аналізу предметом дискусії» [5, с. 114], проте це не означає однозначну перевагу нового поняття. Світ-система буде піддана критиці як теоретичний інструмент пізнання з декількох позицій.

Перш ніж, перейти до критики поняття світ-системи слід зазначити, що даний напрям базується на аналізі макрорівня, а отже критика на кшталт ігнорування ролі індивіда в політиці є беззмстовною. Це пояснюється кардинально різними предметами розгляду, адже хоча ми живемо в суспільстві – це не означає, що всі наші дії можуть бути зрозумілі виходячи виключно з інституційних практик. Тобто, автор буде намагатися оминати критику, яка базується на зовнішньому оцінюванні теоретико-методологічних засад поняття світ-системи.

По-перше, варто поставити питання чи може бути світ-системний аналіз певною матрицею для емпіричних досліджень. Необхідно зробити важливе зауваження, що інформація має реляційну природу. Подібно до того як погода не виробляє спостережень для метеорологів, то соціальні процеси самі по собі не створюють інтерпретації своїх причинно-наслідкових зв'язків. Іншими словами, лише дослідники є авторами тих чи інших пояснювальних ідей. Отже, позиції авторів можуть змінюватися, в той же час факти можуть залишатися незмінними (проте не завжди). «Таким чином, цілісність звичайних дискусій щодо надійності... мають бути переглянуті і перш за все міцно ґрунтуватися на розумінні відносних установок в яких спостереження зроблено» [11, с. 33]. Це абстрактне зауваження має конкретні наслідки, що мають фундаментальний характер для світ-системного аналізу.

Оскільки основна маса історіографічних та статистичних даних були класифіковані та штучно вибудовані під національну державу, то відбулася

втрата здатності бачити цілісність картини. Тобто через фрагментацію даних доволі важко бачити чіткі взаємозв'язки між територіями, які на сьогодні називаються національними державами. З цієї тези можна сформулювати наступний висновок: проводити емпіричні дослідження з позицій світ–системного підходу доволі складно через відсутність відповідно сформованих баз даних. В той же час аналіз сучасних процесів та явищ дозволяє подолати (принаймні частково) цей недолік.

Наступним пунктом критики є власне феномен появи світ–системи. Відповідно до поглядів Дж. Аррігі та І. Валлерстайна будь–яка світ–система зароджується через торгівлю взаємодію великих географічних просторів, які, як правило, не обмежуються сучасними національними кордонами. «Валлерстайн вважає появу торгівлі засобом, який підштовхнув економічних учасників, особливо панів, до трансформації своїх відносин власності з метою збільшення ефективності» [1, с. 97]. В даному випадку актуальною буде критика висловлена Робертом Бреннером.

У своїй статті «Економічна відсталість у Східній Європі у світлі розвитку на Заході» британський дослідник аналізує спроможність торгівлі як чиннику переходу від феодальних відносин до капіталізму. Р. Бреннер відзначає, що єдиним регіоном, де відбулося зародження сучасних капіталістичних відносин була Англія. Це було зумовлено тим, що даний регіон, на відміну від інших частин Європи, в дійсності був виключенням з правил організації феодального життя наприкінці Середньовіччя. Зокрема, столітня виснажлива війна між аристократією та слабкістю королівської влади призвели до того, що «в довготривалій перспективі нездатність англійських панів закріпити селян чи перейти до абсолютизму... змусили їх до ... нового виходу з фіскальної кризи» [1, с. 109]. Нею виявився капіталізм. Тобто, «...сама по собі торгівля недостатня для того, щоб запустити економічний розвиток» [1, с. 96], адже сформульовані соціальні відносини того часу не допускали іншої поведінки. Наприклад, хоча б тому, що тогочасні господарства базувалися на майже тотальному самозабезпеченню й виходили на ринок виключно через надлишкову наявність продукту. В той же час ціна на продукт не могла бути власне «ринковою», адже виробник був на самозабезпеченні, тому йому не були потрібні якісь конкретні речі.

Аналіз торгівлі як способу створення світ–системи був вдало розкритикований Р. Бреннером. В даному випадку необхідно зазначити, що його думка також ілюструє можливість утворення капіталістичних відносин у порівняно малих географічних просторах, що означає можливість існування капіталізму принаймні у первісних формах в окремих країнах (в даному випадку в Англії).

Наступна теза критики буде стосуватися необхідності виокремлення світ–імперій. Їх позиція полягає в тому, що формування та розвиток цього типу світ–систем все одно значною мірою залежали від обміну. В даному випадку можна звернутися до позиції Ф. Броделя, що Росія фактично була світ–імперією через те, що створювалася військовою силою і «... економіка – тобто управління – тільки йшла за цим...» [2, с. 15].

Хоча висунута думка французького дослідника має певну раціональність та виходить з нібито очевидних причинно–наслідкових зв'язків, проте вона не враховує деякі загальновідомі факти. Наприклад, те що завоювання

Москвою татарських ханств (Казанське, Астраханське, Сибірське, а також Ногайська орда) було зумовлено конкретними економічними чинниками. Зокрема, такими як контроль над торговими маршрутами від Шовкового шляху через Волгу до північних морських портів. З останніх відбувалася доволі активна торгівля, яку контролювали представники Англії. Про масштаб торгівлі свідчить створення Московської компанії в Лондоні у 1551 році, яка мала монополієне право на користування північними портами. Між іншим Московська компанія була заснована раніше за англійські Вест–Індійські, Ост–Індійські та Карибську компанії.

Англія отримувала можливість проводити торгівлю з далекосхідними країнами, які до останнього часу мали торгові відносини лише з Іспанією та Португалією. У свою чергу, Москва через контроль торгових шляхів отримувала податки від торгівлі. Іншими словами, причинами просування Росії на схід вглиб континенту були не стільки політичні, скільки економічні фактори. Все слугує доказом, що Москва вже в ті часи вписувалася в світовий поділ праці, де займала місце периферії.

Таким чином, шляхом порівняння з традиційним предметом дослідження політології – державою, вдалося визначити переваги та недоліки поняття світ–системи. Зокрема, перевагами було визначено його дискусійність, збільшення масштабу просторового виміру одиниці аналізу за рахунок критерію єдиного соціально–економічного зв'язку, а також заперечення позаісторичного характеру аналізуючої одиниці. У свою чергу серед недоліків світ–системи варто виокремити відсутність відповідно систематизованих даних, які дозволили б глибше аналізувати світ–системні явища та процеси на рівні емпіричних досліджень; недостатня обґрунтованість гіпотези про торгівлю як причину появи сучасної світ–системи; ймовірна некоректність терміну світ–імперії.

Список використаних джерел

1. Бреннер Р. Экономическая отсталость в Восточной Европе в свете развития на Западе / Р. Бреннер // Прогнозис. Журнал о будущем. – 2008. – №4 (15). – С.7–111.
2. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV – XVIII ст. У 3–х т. Том 3. Час світу / Ф. Бродель; [пер. р фр. Г. Філіпчук]. – К.: Основи, 1998. – 631 с.
3. Валлерстайн І. Аналіз мирових систем и ситуация в современном мире / И. Валлерстайн [пер. с англ. П. М. Кудюкина]; [Под общ. ред. к. п. н. Б. Ю. Кагарлицкий]. – СПб.: Издательство «Университетская книга», 2001. – 416 с.
4. Валлерстайн І. Миросистемний аналіз: Введення / И. Валлерстайн; [пер. с англ. Н. Тюкиной]. – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. (Серия «Университетская библиотека Александра Погорельского»). – 248 с.
5. Валлерстайн І. Миросистемний аналіз / И. Валлерстайн // Время мира. Альманах. Вып.1: Историческая макросоциология в XX веке; [под ред. Н.С. Розова]. – Новосибирск, 2000. – С.105–123.
6. Валлерстайн І. Существует ли Индия? / И. Валлерстайн // Логос. – 2006. – №5. – С.3–8.
7. Кутуев П. В. Мировая система как предмет социологического анализа: новая исследовательская программа Андре Гундера Франка / П. В. Кутуев // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2007. – №2. – С.17–35.
8. Сміт Е. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія [Електронний документ] / Е. Сміт; [пер. з англ. Р. Фещенка]. – К: «К.І.С.», 2004. – 170 с. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/smith/smt.htm>
9. Франк А. Г., Джиллс Б. К. Пять тысяч лет мировой системы в теории и практике [Електронний документ] / А. Г. Франк, Б. Джиллс; [пер. с англ. С. А. Евтушенко, С. В. Жигжитов]. – Режим доступу: http://www.worldpolit.ru/?option=com_content&task=view&id=78&Itemid=40

10. Frank A. G. Immanuel and me with-out hyphen / A. G. Frank // Journal of world-systems research. – 2000. – vol. 11 number 2. – P.216–231.

11. Hopkins T. The study of the capitalist world-economy: some introductory considerations / T. Hopkins // World-Systems Analysis: Theory and Methodology; [edit. by I. Wallerstein, T. K. Hopkins]. – Beverly Hills: Sage, 1982. – P.9–38.

12. Wallerstein I. World system versus world-systems [Електронний документ] / I. Wallerstein. – Режим доступу: <http://abuss.narod.ru/Biblio/wallerstein1.htm>

References

1. Brenner R. Jekonomicheskaja otstalost' v Vostochnoj Evrope v svete razvitiya na Zapade / R. Brenner // Prognosis. Zhurnal o budushhem. – 2008. – №4 (15). – S.7–111.

2. Brodel' F. Material'na cyvilizacija, ekonomika i kapitalizm, XV – XVIII st. U 3-h t. Tom 3, Chas svitu / F. Brodel'; [per. p. fr. G. Filipchuk]. – K.: Osnovy, 1998. – 631 s.

3. Vallerstajin I. Analiz mirovyh sistem i situacija v sovremenom mire / I. Vallerstajin [per. s angl. P. M. Kudjukina]; [Pod obshh. red. k. p. n. B. Ju. Kagarlic'kij]. – SPb.: Izdatel'stvo «Universitetskaja kniga», 2001. – 416 s.

4. Vallerstajin I. Mirostystemnyj analiz: Vvedenie / I. Vallerstajin; [per. s angl. N. Tjukinoj]. – M.: Izdatel'skij dom «Territorija budushhego», 2006. (Serija «Universitetskaja biblioteka O Aleksandra Pogorel'skogo»). – 248 s.

5. Vallerstajin I. Mirostystemnyj analiz / I. Vallerstajin // Vremja mira. Al'manah. Vyp.1: Istoricheskaja makrosociologija v XX veke; [pod red. N.S. Rozova]. – Novosibirsk, 2000. – S.105–123.

6. Vallerstajin I. Sushhestvuet li Indija? / I. Vallerstajin // Logos. – 2006. – №5. – S.3–8.

7. Kutuev P. V. Mirovaja sistema kak predmet sociologicheskogo analiza: novaja issledovatel'skaja programma Andre Gundera Franka / P. V. Kutuev // Sociologija: teorija, metody, marketing. – 2007. – №2. – S.17–35.

8. Smit E. Nacionalizm: Teorija, ideologija, istorija [Elektronnyj dokument] / E. Smit; [per. z angl. R. Feshhenka]. – K.: «K.I.S.», 2004. – 170 s. – Rezhym dostup: <http://litopys.org.ua/smith/smt.htm>

9. Frank A. G., Dzhills B. K. Pjat' tysjach let mirovoj sistemy v teorii i praktike [Elektronnyj dokument] / A. G. Frank, B. Dzhills; [per. s angl. S. A. Evtushenko, S. V. Zhigzhitov]. – Rezhym dostup: http://www.worldpolit.ru/?option=com_content&task=view&id=78&Itemid=40

10. Frank A. G. Immanuel and me with-out hyphen / A. G. Frank // Journal of world-systems research. – 2000. – vol. 11 number 2. – P.216–231.

11. Hopkins T. The study of the capitalist world-economy: some introductory considerations / T. Hopkins // World-Systems Analysis: Theory and Methodology; [edit. by I. Wallerstein, T. K. Hopkins]. – Beverly Hills: Sage, 1982. – P.9–38.

12. Wallerstein I. World system versus world-systems [Elektronnyj dokument] / I. Wallerstein. – Rezhym dostup: <http://abuss.narod.ru/Biblio/wallerstein1.htm>

Kalinin V. Yu., candidate of political science, lecturer in the Department of Sociology at NTUU «Kyiv Polytechnic Institute» (Ukraine, Kyiv), kalinin.volodia@gmail.com

World-system and state as analytical units in political researches

Increasing number of publications about world-system analysis among national researchers opens up perspective for detailed consideration of certain concepts developed within this area. In this case, cognitive ability to analyze the proposed concept of world-system and compare it to the traditional notion of a state for social and political sciences. The article presents concepts disclosure cognitive potential world-system. For achieving this goal have been used a method of identifying causal relations and comparative method.

Author considered the appearance and evolution of the concept of world-system. Through provision out prospective and retrospective approaches to the analysis of the concepts of world-system and the state was able to distinguish the advantages and disadvantages of the first notion.

Keywords: world-system, state, world-empire, world-economics, world-economics, mini-world-system.

Калинин В. Ю., кандидат политических наук, преподаватель кафедры социологии, НТУУ «Киевский политехнический институт» (Украина, Киев), kalinin.volodia@gmail.com

Мир-система и государство как единица анализа в политических исследованиях

Постепенный рост публикаций на тему мир-системного анализа среди отечественных исследователей открывает новые пространства для основательного рассмотрения отдельных понятий разработанных в рамках этого направления. В данном случае предлагается проанализировать

познавательную способность понятия мир-система и сравнить ее с традиционным понятием для общественно-политических наук – государством. Целью статьи является раскрытие познавательного потенциала понятия мир-системы. Работы достижения поставленной цели были использованы методы выявления каузальных связей и сравнительный метод.

Автором было рассмотрено историю появления и эволюцию понятия мир-системы, а благодаря выделению перспективного и ретроспективного подходов к анализу понятий мир-системы и государства, удалось выделить преимущества и недостатки понятия мир-системы.

Ключевые слова: мир-система, государство, мир-империя, мир-экономика, мини-мир-система.

УДК 141.7:32.001

Гарбадин А. С., кандидат политических наук, доцент кафедры теории та історії політичної науки, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), garbadin@gmail.com

СПЕЦИФИКА СИМУЛЯТИВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРАКТИК ЗГІДНО З КОНЦЕПЦІЄЮ ЖАНА БОДРІЯРА

Досліджено специфіку інтерпретації політики Жаном Бодріаром. Показано еволюцію даного явища із поступовим переходом до симулятивної практики, що полягає у імітації змістової її складової. У дослідженні використано постмодерну методологічну стратегію. Метою дослідження є виявлення евристичного потенціалу використання концепції Жана Бодріяра стосовно пояснення сучасних політичних практик. З'ясовано, що Ж. Бодріяр визначив політичне, на сучасному етапі, цілковито узаалеженим від механізмів симуляції. Доведено, що існування чужинця за таких умов продиктоване виходом за ці правила. Класична драма відчуження поглинута екстазом комунікації. Політика термістості, культивування зовнішнього ковання відмінностей, діалогу із штучно змодифікованим іншим, – це лише суцільний нарратив, єдиний симулякр, бінарна гра із відомим заздалегідь переможцем. Зрештою, розрізнення, чужорідність, яку неможливо зрозуміти, – це і є форма подачі чужинця у Ж. Бодріяра.

Ключові слова: чужинець, ініцій, симуляція, політичний дискурс.

Слід розпочати з того, що на думку Жана Бодріяра орієнтовно із часів Великої французької революції політичне та соціальне стають невіддільними одне від одного, простір їх розгортання подвоюється, дублюється на основі сил тяжіння економіки.

Цей зв'язок зберігається й у наш час, однак у специфічній формі вияву – у формі їх занепаду, заходу за горизонт актуальності. Справжня природа політичного характерно говорить про себе вустами Н. Макіавеллі у період Відродження, звільнена від релігійних і міфологічних упереджень, як «чиста гра знаків, яка не обтяжує себе ніякою історичною чи соціальною «істиною», але, навпаки, грає на її відсутності» [1, с. 23]. Простір політичного, отже, визначений передусім формою знакової подачі сенсу, різноманітних кодів його поєднання, що формують собою стратегію, а не ідеологію – тут ще рано говорити про домінуючість ідейну, остання коливається, релевантно залежна від віртуозності висловлення, а не від абстрактних і наперед завершених «істин». Відповідно «цинізм і імморалізм макіавеллівської політики пов'язані не з нерозбірливістю у виборі засобів, на чому наголошує досить груба її інтерпретація: їх потрібно шукати у вільному відношенні із цілями [1, с. 23]. Цинізм та імморалізм знаходять своє підґрунтя саме у вільному співвідношенні із історичною, психологічною, соціальною «істинями». Таким чином, Бодріяр вважає, що чистий прояв політики у такому цинічно-імморальному вияві найбільш їй властивий і може бути зіставлюваний радше із поняттям здорового глузду, як підґрунтя для такої стратегічної гри, але аж ніяк не у розумі.